

Świat wartości kobiet samotnie adoptujących dziecko

World of values of single women adopting a child

Streszczenie:

W pierwszej połowie 2016 roku łącznie orzeczono 1660 adopcji¹. Nie ma statystyk dotyczących liczby kobiet niepozostających w związku małżeńskim ani partnerskim, które podjęły decyzję o byciu adopcyjną matką. Jednak można zauważyć (na podstawie przeprowadzonych rozmów z pracownikami ośrodków adopcyjnych, wpisach na forach internetowych dotyczących adopcji), że coraz więcej samotnych kobiet podejmuje decyzję o przysposobieniu dziecka. Doświadczenie przez dziewczynkę/chłopca zaniedbania czy przemocy ze strony rodzica wiąże się z brakiem znajomości prawidłowego wzorca rodziny, pełnionych ról zarówno matki, jak i ojca, a w rezultacie obcowania z (ważnymi dla rozwoju dziecka) wartościami. Rozpoczęcie wspólnego życia – samotnej matki i przysposobionego dziecka – otwiera przed dziećmi nowy świat. Często jest to doświadczenie obarczone trudnościami wychowawczymi, poczuciem osamotnienia i porzucenia. Matki adopcyjne dostrzegają, jak ważne jest, aby ich dzieci – pomimo złych doświadczeń związanych z relacją z biologicznym rodzicem – miały szanse na życie pełne miłości i szacunku. Cały ten proces nieodłącznie związany jest ze światem wartości wyznawanych przez kobiety samotne, które podjęły decyzję o przysposobieniu niespokrewnionego biologicznie dziecka. Stąd istotne wydają się pytania: jakie wartości chciałaby przekazać matki adopcyjne w procesie wychowania swoim dzieciom? Czy hierarchia wartości uczestniczek badań zmieniła się po przysposobieniu niespokrewnionego biologicznie dziecka?

Słowa kluczowe: wartości, adopcja, samotne macierzyństwo

---

¹ *Adopcje – przysposobienie w latach 2000-2016 (I poł.)*, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej, <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/adopcja/informacje/informacje-statystyczne> [dostęp: 03-04-2017].

Abstract:

In the first half of 2016, a total of 1660 adoptions were adjudicated. There is no data on the number of women who, being unmarried or single, have decided to be an adoptive mother. However, on the basis of the interviews conducted with employees of adoption centres and entries on Internet forums on adoption, it can be noticed that more and more single women decide on adopting a child. Children who experienced neglect or violence from the parent have insufficient knowledge of a correct family model, roles of both mother and father, and as a result, they did not have a chance to grow up in a world of values, which is important for child development. Starting a life together – by a single mother and an adopted child – opens a new world to these children. This experience is often burdened with educational difficulties, a sense of loneliness and abandonment. Adoptive mothers see how important it is for their children to have a chance for a life full of love and respect despite the negative experiences associated with the relationship with their biological parents. This entire process is integrally connected with the world of values of single women who decide to adopt a child that is not related biologically to them. Hence, the essential questions seem to be: what values would the adoptive mothers like to convey in the process of upbringing their children? Has the hierarchy of values of research participants changed after the adoption of an unrelated child?

Keywords: values, adoption, single motherhood, single parent adoption

Wprowadzenie

W rodzinie zarówno rozpoczyna się, jak i przebiega „proces wychowania dziecka, przekazywania i wprowadzania go w świat wartości kultury, norm moralno-społecznych, przygotowania do życia w rodzinie i poza rodziną”². Rodzina biologiczna i adopcyjna jest wspólnotą wartości, norm i wzorów³. Wynika to z faktu, że poprzez przysposobienie dziecko ma nową rodzinę, staje się jej pełnowartościowym członkiem i należy do rodziny na takich samych zasadach, jak potomek biologiczny, pomimo braku pokrewieństwa biologicznego⁴. Z badań przeprowadzonych przez zespół naukowców pod kierunkiem Davida M. Brodzinsky’ego wynika, że świadomość bycia adoptowanym i rozumienia, co to znaczy „być adoptowanym”, pojawia się u dziecka w wieku od ośmiu do jedenastu lat. Poczucie odrzucenia

---

² J. Izdebska, *Rodzina-podstawowe środowiska życia dziecka*, [w:] J. Izdebska (red.), *Dziecko w rodzinie i w środowisku rówieśniczym. Wybrane zagadnienia i źródła z pedagogiki społecznej*, Białystok 2003, s. 73.

³ Ibidem, s. 72.

⁴ M. M. Świdorska, P. Herman, *Trudności w uzyskaniu statusu rodziny adopcyjnej*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy” 2011, nr 1(1), s. 170.

przez biologiczną matkę oraz odmienności z powodu bycia przysposobionym może nieść ze sobą zagrożenie w postaci opóźnionego rozwoju psychicznego, fizycznego i emocjonalnego⁵. Wychowywanie dziecka w poczuciu wspólnoty, wartości, które pozwolą mu przygotować się do życia w rodzinie oraz poza nią, ma kluczowe znaczenie dla jego prawidłowego rozwoju. Stąd istotne wydaje się podjęcie badań dotyczących przekazywania wartości w rodzinie adopcyjnej monoparentalnej.

Celem niniejszego artykułu jest zarysowanie świata wartości matek samotnie adoptujących dziecko. Wartości, które ich zdaniem są istotne w procesie wychowania. Badania były prowadzone w ramach projektu „Doświadczenie macierzyństwa przez kobiety samotnie adoptujące dziecko” w latach 2013-2015⁶ oraz w 2016-2017.

1. Adopcja niespokrewnionego biologicznie dziecka a proces kształtowania się wartości prospołecznych

Decyzja o pełnieniu roli rodzica adopcyjnego – również w przypadku osób niepozostających w związku małżeńskim i tworzących z dzieckiem rodzinę monoparentalną – jest zaliczana do kategorii decyzji życiowo doniosłych⁷. Jej podjęcie jest istotne ze względu na konieczność budowania relacji z niespokrewnioną/niespokrewnionym biologicznie dziewczynką/chłopcem. Akt przysposobienia jest często jedyną możliwością zrealizowania potrzeb macierzyńskich i pełnienia roli rodzica⁸. Ta relacja między matką adopcyjną a dzieckiem w kontekście decyzji życiowo doniosłej⁹ będzie uwzględniała nie tylko osobę rodzica i dziecka, ale także relacje z innymi osobami, czy ocenę społeczną. Obrazuje to adopcyjny model rozwoju rodziny (tabela 1).

---

⁵ M. Berry, *Risk and Benefits of Open Adoption*, „The Future of Children” 1993, vol. 3, no. 1, s. 132-134.

⁶ Wyniki badań zrealizowanego projektu zostały opublikowane w książce „Samotna adopcja. Narracja matek” wydanej przez Uniwersytet Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy w 2016 r.

⁷ „Decyzja życiowo doniosła to taka decyzja, która: ma istotne znaczenie dla życia i rozwoju jednostki, w świadomości jednostki jawi się jako wydarzenie krytyczne, jej konsekwencje (zarówno pozytywne, jak i negatywne) mogą mieć wpływ na dalsze życie jednostki i wyznaczają kolejne decyzje, jej skutki dotyczą nie tylko decydenta, lecz także innych osób, z którymi pozostaje on w relacji”, cyt. za: A. Kalus, *Rodzina adopcyjna*, [w:] I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny*, Warszawa 2014, s. 333-334.

⁸ Ibidem.

⁹ O specyfice struktury decyzji o adopcji podejmowanej przez kobiety i mężczyzn pisała także: A. Jarmołowska, *Adopcja dziecka. Psychologiczna analiza decyzji u kobiet i mężczyzn*, Lublin 2007.

Tabela 1. Normatywny i adopcyjny model rozwoju rodziny

Osoba rodzica adopcyjnego	Relacja z dzieckiem	Relacja z innymi	Ocena społeczna	Cechy decyzji życiowo doniosłej
Wiek	- pragnienie opiekowania się kimś	- chęć posiadania pełnej rodziny („motyw standardów społecznych”)	- adopcja jako pomoc w pełnieniu ról społecznych ojca i matki	- potrzeba celu i sensu życia
- potrzeba macierzyństwa i ojcostwa	- potrzeba podzielenia się miłością, ale także dorobkiem		- udowodnienie skuteczności w działaniu	- poczucie odpowiedzialności
- doświadczenie niemożności bycia rodzicem biologicznym (niepłodność lub bezpłodność)	- dawanie opieki i uczuć		- kompensacja poczucia bycia kimś gorszym	- poczucie zmiany życia
- poprawa poczucia własnej wartości	- chęć zapełnienia pustki życiowej		- spełnienie społecznych oczekiwań dotyczących roli ojca i matki	
- potrzeba rozwoju osobistego				

Źródło: A. Kalus, *Rodzina adopcyjna*, [w:] I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny*, Warszawa 2014, s. 344.

Potrzeba opiekowania się inną osobą, poczucie odpowiedzialności za los drugiego człowieka, który doświadczył w życiu wielu zaniedbań ze strony najbliższych, chęć dzielenia się zarówno miłością, jak i dobrami materialnymi często może być powodem do podjęcia decyzji o zaopiekowaniu się niespokrewnionym biologicznie dzieckiem. Ocena motywacji do bycia rodzicem przez pracowników ośrodka adopcyjnego jest istotnym czynnikiem prawidłowego funkcjonowania rodziny adopcyjnej¹⁰. Opieka na dzieckiem, to nie tylko zaspokojenie jego potrzeb fizycznych, materialnych, ale także emocjonalnych i duchowych. Proces kształtowania się wartości prospołecznych u człowieka potrzebuje zaangażowania zasobów rodziny (zarówno biologicznej, jak i adopcyjnej), która jest jednym z istotniejszych środowisk wychowawczych i socjalizacyjnych¹¹. Zadanie rodziców polega na udzieleniu dziecku pomocy niezbędnej do nabycia umiejętności

¹⁰ A. Kalus, *Rodzina adopcyjna...*, op. cit., s. 345.

¹¹ D. Sarzała, *Rola rodziny w kształtowaniu i internalizacji systemu wartości prospołecznych*, [w:] M. A. Kola, P. Kostyło, H. Solarczyk-Szewc (red.), *Wychowanie jednostki i wspólnoty do wartościowego życia*, t. 1, Toruń 2016, s. 180-181.

w zakresie „dokonywania wyboru pomiędzy konkurującymi ze sobą wartościami oraz zinternalizowania ich w życiu indywidualnym i społecznym”¹². To właśnie internalizacja wartości pozwala ludziom na podejmowanie w sposób świadomy i odpowiedzialny decyzji w sytuacjach doświadczania przez nich sprzecznych ze sobą opinii, poglądów, a nawet postaw oraz arbitrażują wybór celów życiowych oraz poziom jakości jego funkcjonowania społecznego¹³. Takie samo zadanie stoi przed rodzicem adopcyjnym. Właśnie ten świat wartości był przedmiotem prowadzonych przez autorkę badań.

2. Metoda badań własnych

Badania zostały osadzone w orientacji jakościowej. Zastosowano metodę zbiorowego studium przypadku oraz techniki otwartego wywiadu pogłębionego i obserwacji uczestniczącej. Główny problem badawczy brzmiał: Jakie wartości preferują kobiety samotnie adoptujące dziecko? Zostały również sformułowane pytania szczegółowe: jakie wartości chciałaby przekazać w procesie wychowania swoim dzieciom matki adopcyjne? Czy hierarchia wartości uczestniczek badań zmieniła się po przysposobieniu niespokrewnionego biologicznie dziecka?

Poszukiwanie osób do badań było dwuetapowe. Na etapie badań wstępnych zostało zamieszczone – za zgodą administratorów – ogłoszenie o prowadzonych eksploracjach na portalu nasz-bocian.pl (etap I). Następnie odbyły się konsultacje w ośrodkach adopcyjnych, z prośbą o możliwość zostawienia informacji o prowadzonych badaniach oraz przekazania jej osobom zainteresowanym. Początkowo zgłosiło się dziesięć osób. Jednak w prowadzonych eksploracjach wzięło udział siedem kobiet niepozostających w związku małżeńskim ani partnerskim, które adoptowały niespokrewnione biologicznie dziecko. Trzy osoby, które nie wzięły udziału w prowadzonych badaniach nie spełniały kryteriów doboru próby badawczej (pełniły rolę rodzica zastępczego, a nie adopcyjnego lub były w trakcie procedury adopcyjnej, a nie po adopcji dziecka).

Każda uczestniczka badań otrzymała – w celu uporządkowania chronologii przeprowadzonych wywiadów – kod, który składał się z wielkich liter KMW oznaczających kartotekę metodologiczną wywiadów oraz cyfry oznaczającej kolejność przeprowadzonego wywiadu.

---

¹² D. Sarzała, *The importance of the family environment in shaping the value system of children and youth*, [w:] L.V. Kotenko, M.O. Nasimov, A.I. Rasulov, I.G. Doroshina, D. Sarzała (red.), *Purposes, tasks and values of education in modern conditions*, Prague 2015, s. 30-36.

¹³ D. Sarzała, *Rola rodziny...*, op. cit., s. 181.

- a) Elżbieta – KMW-3, wiek 52 lat, wykształcenie wyższe, panna. Adoptowała dwie dziewczynki w wieku 3,5 oraz 8 lat. Rozmowa została przeprowadzona w miejscu pracy badanej. Mieszka sama, w jednym z większych miast w Polsce (ponad 250 tys. mieszkańców), na północy Polski.
- b) Magdalena – KMW-5, wiek 38 lat, wykształcenie wyższe. Przystosowała dziewczynkę w wieku 8,5 lat. Rozmowa została przeprowadzona w kawiarni. Mieszka w mieście od 100-150 tys. mieszkańców, na południu Polski.
- c) Justyna – KMW-6, wiek 37 lat, wykształcenie wyższe. Rozmowa została przeprowadzona w kawiarni. Adoptowała chłopca w wieku 7,5 miesiąca. Została matką dzięki adopcji ze wskazaniem. Mieszka w mieście do 50 tys. mieszkańców na południu Polski.
- d) Dorota – KMW-7, wiek 38 lat, wykształcenie wyższe, panna. Rozmowa została przeprowadzona w kawiarni. W 2009 roku została rodziną zastępczą dla 1,5 rocznego chłopca, zaś w 2011 roku matką adopcyjną. Mieszka w mieście powyżej 200 tys. mieszkańców, w środkowej części Polski.
- e) Lena – KMW-9, wiek 40 lat, wykształcenie wyższe, rozwódka. Rozmowa została przeprowadzona w miejscu pracy badanej. W 2006 roku zdecydowała się na przystosowanie dziecka. Zamieszkała z córką, kiedy ona miała dwa dni, jednak oficjalnie orzeczenie o adopcji ze wskazaniem uzyskała dwa lata później. Mieszka w mieście od 50 do 100 tys. mieszkańców, w środkowej części Polski.
- f) Karolina – KMW-10, wiek 49 lat, wykształcenie wyższe, panna. Rozmowa została przeprowadzona w domu badanej. Adoptowała dziewczynkę w wieku 4 lat i 8 miesięcy. W trakcie prowadzenia badania córka miała skończone 12 lat. Wywiad został przeprowadzony w mieszkaniu Karoliny. Mieszka w mieście powyżej 250 tys. mieszkańców, w północnej części Polski.
- g) Dominika – KMW-11, wiek 39 lat, wykształcenie wyższe, panna. Rozmowa została przeprowadzona w kawiarni. W roku 2009 została rodziną zastępczą dla 8 miesięcznej dziewczynki, natomiast w 2011 roku matką adopcyjną. Mieszka w mieście powyżej 250 tys. mieszkańców, w północnej części Polski.

Eksploracje były prowadzone w siedmiu województwach: kujawsko-pomorskim, zachodniopomorskim, pomorskim, mazowieckim, opolskim, wielkopolskim oraz dolnośląskim. Miejsce było uzależnione od preferencji uczestniczek badań.

3. Wartości wyznawane przez matki samotnie przysposabiające dziecko – wyniki badań

W prowadzonych badaniach przyjąłam, że wartość to „podstawowa kategoria aksjologii, oznaczająca wszystko, co cenne i godne pożądaniami, co stanowi cel dążeń ludzkich, co uważane jest za ważne oraz sprzyjające i w takiż sposób urzeczywistniane”¹⁴. Wartości w życiu człowieka pełnią kilka funkcji, między innymi: „spełniają rolę kryterium wyboru dążeń ogólnospołecznych, funkcjonują jako standard integracji jednostki ze społeczeństwem, funkcjonują jako standard wyboru indywidualnej drogi życia w ramach określonego społeczeństwa, różnicują społeczną sferę osobowości ludzkiej, a tym samym różnicują dążenia ludzi”¹⁵. Społeczeństwo poprzez realizację pewnego, przyjętego powszechnie ideału życia zbiorowego, opiera się na określonych wartościach, które opisują go, jak i implikują poziom intensywności w jego realizacji. Przyjmując to założenie, można stwierdzić, że wartości nakreślają swoistego rodzaju „standard wyboru indywidualnej drogi życia w ramach określonego społeczeństwa”¹⁶. Powodują także zróżnicowanie dążeń członków społeczeństwa. Patrząc na rodzinę, jako na podstawową komórkę życia społecznego „możemy wnioskować, że wartości analogicznie funkcjonują w rodzinie”¹⁷.

Przekazywanie wartości dziecku – zarówno w rodzinie biologicznej, jak i adopcyjnej – odbywa się w zaaranżowanych warunkach, sprzyjających „wyostrzeniu pożądanej wartości”. Rodzina jest środowiskiem, w którym dziecko w sposób naturalny, codzienny, doświadcza świata wartości¹⁸. W rodzinie niepełnej/monoparentalnej – jaką stanowiły uczestniczki badań – proces socjalizacji dziecka jest trudniejszy. Wynika to z faktu obserwowania przez dziecko jednego wzorca osobowego¹⁹, zatem też określonego systemu wartości.

---

¹⁴ U. Ostrowska, *Aksjologiczne podstawy wychowania*, [w:] B. Śliwerski (red.), *Pedagogika. Podstawy nauk o wychowaniu*, Gdańsk 2006, s. 396.

¹⁵ U. Sokal, *Wartości preferowane przez osoby dorosłe pochodzące z rodzin niepełnych i rozwiedzionych*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2001, t. XIII, s. 165.

¹⁶ E. Włodarczyk, *Młodość wobec macierzyństwa i jego kulturowego uwzorowania*, „Auxilium Sociale” 2005, nr 2 (34), s. 285.

¹⁷ A. Pyszka, *Wartości w życiu człowieka i jego życie rodzinne*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/V/VM/wartosci_rodzina.html [dostęp: 26-03-2017].

¹⁸ K. Olbrycht, *Dlaczego boimy się wartości w wychowaniu*, „Edukacja i Dialog” 2000, nr 6, s. 26-32.

¹⁹ S. Rydz, *Samotne rodzicielstwo*, [w:] I. Janicka, H. Liberska (red.), *Psychologia rodziny*, Warszawa 2014, s. 244.

System wartości, który jest zawarty we wzorach i modelach funkcjonujących w rodzinie, to zwyczaję postępowania, styl życia, atmosfera domowa oraz to, czego się oczekuje od dziecka w aspekcie kształtowania stałych cech osobowości. Są to wymagania, które zostają przekazane, między innymi, w postaci poglądów, opinii, uznawanych przez rodziców norm²⁰. Proces przyjmowania przez dziecko wartości rozpoczyna się poprzez wykonywanie codziennych obowiązków aż do urzeczywistnienia wartości wyższych²¹. Dziecko poprzez naśladowanie swojego rodzica/opiekuna przyjmuje zarówno styl życia, jak i wartości przez niego prezentowane²². Stąd istotne wydaje się nakreślenie wartości preferowanych przez matki adopcyjne w procesie wychowania niespokrewnionego biologicznie dziecka. Jedną z uczestniczek badań była Dorota, która jest matką chłopca pozostawionego przez rodziców z powodu odbywania przez nich kary pozbawienia wolności. Uważała, że w wychowaniu jej syna istotne są wartości, których nie doświadczał ze strony rodziców biologicznych (miłość, prawdomówność, uczciwość etc.). Opiekunowie chłopca nie żyli zgodnie z normami społecznymi, moralnymi, jak i prawnymi, dlatego Dorota uważała, że powinna pokazać synowi wartości odnoszące się do zasad wspólnego życia z poszanowaniem godności i niezależności innych osób, co potwierdza jej następująca wypowiedź:

„Ważne są wartości takie ogólne ludzko-etyczne, jako dobro, prawda, miłość, uniwersalne, żeby syn był dobrym człowiekiem, żeby nie krzywdził innych, żeby był dzielny i dumny z tego, kim jest i może być”. (KMW-7)

Człowiek, aby móc się rozwijać, potrzebuje różnych wartości. W toku jego życia ulegają one zmianom nie tylko pod względem liczby, ale także i rangi. Ludzie systematycznie dokonują ich hierarchizacji, uwidaczniając te wartości, które są dla nich istotne na danym etapie życia²³. Dorota, dokonując refleksji nad swoim życiem przed, jak i po przysposobieniu syna, uważała, że zanim została matką, rodzina nie zajmowała w jej życiu istotnego miejsca, obecnie – jak sama podkreślała w czasie wywiadu – stała się wartością priorytetową, co obrazuje poniższa wypowiedź.

---

²⁰ R. Skrzypliak, *Wartości w procesie wychowania rodzinnego*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2000, nr XII, s. 40.

²¹ A. Błasiak, *Aksjologiczne aspekty procesu wychowania. Wybrane zagadnienia*, *Studia Pedagogiczne*, Kraków 2009, s. 133.

²² Ibidem, s. 137.

²³ U. Ostrowska, *Aksjologiczne podstawy ...*, op. cit., s. 357.

„Rodzina zawsze była dla mnie ważna, ale odkąd jest syn stała się wartością priorytetową”. (KMW-7)

Dominika również ceniła życie rodzinne i miłość, która jest z nim związana. Podczas wywiadu mówiła: „Rodzina, dzieci i miłość to jest najważniejsze w życiu człowieka”. (KMW-11)

Pokazanie oblicza miłości rodzicielskiej dziecku, które doświadczyło zaniedbania, a nawet często przemocy w domu rodzinnym, od najbliższych mu osób jest wymagającym zadaniem. Co sprawia, że matki adopcyjne, dzieląc wspólne życie z niespokrewnioną/niespokrewnionym biologicznie dziewczynką/chłopcem, doświadczają wielu sytuacji, które mogą powodować czasem nawet zwątpienie, co do właściwości podjętej drogi (adopcji dziecka). Wsparciem w procesie wychowania córki/syna mogą być także członkowie rodziny oraz znajomi. Bliskie kontakty z innymi osobami dają możliwość dziecku sprawdzania, wyszukiwania różnych wzorców osobowych, jak i wartości. Takie postępowanie daje podstawy do budowania własnego systemu wartości, a nawet wzoru do identyfikacji²⁴. Dziecko, które doświadczyło zaniedbania ze strony rodziny, następnie zostało od niej oddzielone, odczuwa brak bliskich kontaktów z innymi osobami – bliskimi, którzy poprzez prezentowanie różnych postaw, wyznawanie (czasem nawet sprzecznych) światopoglądów i etc. prezentują różne systemy wartości. Na bycie w bliskich relacjach z innymi ludźmi, nie tylko członkami swojej rodziny, jako wartość wskazała Elżbieta mówiąc podczas wywiadu, że:

„Bliskość z innymi ludźmi jest ważna i daje oparcie w chwilach zwątpienia”. (KMW-3)

Elżbieta przysposobiła dwie dziewczynki. Druga córka miała osiem lat, gdy wspólnie zamieszkały. W czasie wywiadu kobieta podkreślała, że miewała trudności wychowawcze z dziewczynką – jej zdaniem – podyktowane brakiem prawidłowego wzorca systemu wartości w domu biologicznym.

Magdalena ceniła miłość i tak, jak Joanna zwróciła uwagę na wartości, jakie chciałaby przekazać córce. Zależy jej, aby była ona szczęśliwa i potrafiła się zrealizować w życiu rodzinnym pełniąc funkcję zarówno żony, jak i matki pomimo trudnych doświadczeń związanych z rodziną biologiczną. W czasie wywiadu mówiła, że:

„Miłość i poczucie bycia potrzebnym. W przypadku córki, wychować ją tak, aby była wspaniałą matką, żoną i radziła sobie w życiu”. (KMW-5)

---

²⁴ M. Farnicka, H. Liberska, *Wizja własnego życia i rytuały rodzinne wskazywane jako życiowe źródła wsparcia*, „Rocznik Lubuski” 2013, t. 39, s. 215.

Tak, jak miłość i poczucie bycia potrzebnym, również zdrowie i życie ludzkie stanowi naczelną kryterium wszelkiego wartościowania, zatem stanowi ono dla ludzi wartość naczelną. Zdzisław Cackowski wskazuje na dwa typy stosunku człowieka do życia jako wartości. Pierwszy podkreśla, że życie danej osoby (własne) jest bezpośrednią wartością, zaś drugi odnosi się do postaw, w których życie jest wartością ogólną²⁵. Dla Karoliny wartością było zdrowie jej córki. Dla każdego dorosłego życie i zdrowie jego potomstwa stanowi wartość, bez względu na fakt, czy się jest rodzicem biologicznym czy adopcyjnym, co obrazuje poniższa wypowiedź.

„Moje zdrowie, zdrowie córki, spokój. Dla mnie też ważna jest stabilizacja i poczucie bezpieczeństwa. Jestem osobą, która lubi mieć pewne rzeczy zaplanowane do przodu, z wyprzedzeniem, ale tutaj mogą się dziać rzeczy, na które nie będę miała wpływu”.
(KMW10)

Uczestniczka badań podkreślała, że ważne dla niej są również wartości związane ze stabilizacją życiową, która daje jej poczucie bezpieczeństwa i spokoju – jej zdaniem – niezbędne w planowaniu wspólnej przyszłości z adoptowanym dzieckiem.

Poradniki przeznaczone dla rodziców, którzy poszukują informacji na temat wychowania dziecka, określają wartości moralne jako „wskazania lub idee, które wywołują zachowania korzystne zarówno dla tego, kto je praktykuje, jak i dla osób, do których są skierowane”²⁶. Wśród nich można wymienić uczciwość. Dla Justyny było bardzo ważne, aby żyć uczciwie. Uczestniczka badań podkreślała, że istotne – oprócz bycia matką – jest realizowanie siebie, pamiętając jednak o tym, aby to nie było kosztem innych osób, co obrazuje wypowiedź:

„Żyć uczciwie. Starać się żyć tak, żeby spełniać swoje marzenia nie krzywdząc przy tym nikogo. Dla mnie zawsze najważniejsze było zwykłe, spokojne życie: dom, mąż, dzieci, pies i kot”. (KMW-6)

Kobiety, które podjęły decyzję o samodzielnym pełnieniu roli rodzica, nie mają z kim dzielić się codziennymi obowiązkami domowymi, opieką nad dzieckiem, jego edukacją i wychowaniem. Dodatkowo są jedynymi „żywicielami” rodziny. Taka sytuacja może przyczynić się do zbyt dużego przeciążenia – braku czasu wolnego, możliwości odpoczynku i relaksu, aż do wyczerpania, zmęczenia, po-

---

²⁵ Z. Cackowski, *Życie ludzkie. Źródło i miara wartości*, Lublin 2001, s. 66-67.

²⁶ I. Koźmińska, E. Olszewska, *Z dzieckiem w świat wartości*, Warszawa 2006, s. 41.

czucia winy, a nawet poczucia niskiej wartości etc.²⁷. Stąd istotne jest, aby w życiu również starać się „nie zatracić się” w codzienności rodzicielstwa. Realizację siebie oraz niezatrącanie swojej indywidualności pomimo bycia matką jako wartość wskazała także Lena. Uczestniczka badań zasygnalizowała, że macierzyństwo nie powinno zdominować życia odbierając marzenia i dotychczasowe pasje „sprzed” pojawienia się dziecka, co obrazuje poniższa wypowiedź:

„Myślę, że ważne jest też to, że nie rezygnuję z siebie. Zawsze byłam fanką Shakin Stevensa. Zawsze jeździłam na jego koncerty i nadal to robię. 2 grudnia byłam na jego 153 koncercie w moim życiu”. (KMW-9)

Rozpoczęcie wspólnego życia z niespokrewnionym biologicznie dzieckiem (w szczególności w wieku młodszym szkolnym i starszym), które doświadczyło przemocy, zaniedbania ze strony najbliższych, przyczynia się często do skupienia uwagi tylko i wyłącznie na jego potrzebach i zapewnieniu mu adekwatnej opieki. Stąd może zdarzyć się sytuacja, gdy potrzeby matki adopcyjnej są czasowo nierealizowane.

Podsumowanie

Rodzina – bez względu czy jest pełna, czy monoparentalna – przekazuje dziecku wartości²⁸. Podjęcie decyzji przez kobietę o byciu matką adopcyjną niespokrewnionego biologicznie dziecka, które w swoim życiu doświadczyło wielu trudności oraz zaniedbania ze strony bliskich jest związane z wyznawanym przez nią systemem wartości. Uczestniczki badań, podejmując decyzję o przysposobieniu dziecka zasygnalizowały, że życie ludzkie jest dla nich wartością. W literaturze przedmiotu wyszczególnia się dwa typy stosunku człowieka do życia postrzeganego jako wartość. Pierwszy to relacje, w których życie jednostkowe jest wartością. Drugi to postawy, w których „wszelkie życie ludzkie”²⁹ jest wartością. W przeprowadzonych z matkami wywiadach na pierwszy plan wysuwa się typ podkreślający życie danego dziecka jako wartość. W wyznawanych przez uczestniczki badań hierarchiach przed adopcją dziecka znajdowały się wartości takie, jak: rodzina, miłość, dobro dziecka. To właśnie one sprawiły, że kobiety podjęły decyzję życiowo doniosłą, jaką było przysposobienie dziewczynki/chłopca. Po adopcji dziecka hierarchia wartości badanych nie uległa

---

²⁷ S. Rydz, *Samotne rodzicielstwo...*, op. cit., s. 248.

²⁸ U. Sokal, *Wartości preferowane...*, op. cit., s. 167.

²⁹ Z. Cackowski, *Życie ludzkie...*, op. cit., s. 66-67.

większym zmianom, nadal u jej szczytu znajdowały się wyróżnione wcześniej wartości. Na podstawie przeprowadzonych badań można zauważyć, że w życiu adopcyjnych matek na znaczeniu zyskało poczucie bezpieczeństwa, stabilizacji, samorealizacji, jak i ważność przekazywania wyznawanych wartości w ramach kompensacji przysposobionym dzieciom.

Wartości, jakie chciały przekazać dzieciom w procesie wychowania, to przede wszystkim te, których ich dzieci nie doświadczały w domu rodzinnym – biologicznym. Matki chciałyby, aby ich dzieci były uczciwe, kierowały się w życiu dobrem, jak i nie zapominały o swoich potrzebach i ich realizacji bez krzywdzenia innych osób. Uczestniczki badań w trakcie wywiadów, często wspominały o swoim domu rodzinnym, opisywały pozytywne uczucia, jakich doświadczyły ze strony rodziców. Te doświadczenia kształtowały ich system wartości. Matki miały świadomość ograniczeń wynikających z faktu, iż są rodziną niepełną dla dziecka. Jednak często podkreślały, że są rodzicami dzieci, które nie miały możliwości bycia przysposobionym przez małżeństwa z powodu starszego wieku, rodzeństwa, jak i zaburzeń w rozwoju. Pomimo tego starały się, aby dzieci miały kontakt z innymi osobami z rodziny, które mogłyby stanowić wzór dla dziewczynki/chłopca. Rodzina uczy odkrywać, hierarchizować i różnicować normy i wartości. Te wartości, które człowiek wybiera oraz podejmuje ich realizację są w ścisłym związku z funkcjonowaniem rodziny³⁰.

Uczestniczki badań, z perspektywy własnych doświadczeń, zauważyły, że refleksja nad własną hierarchią wartości w pierwszym etapie procesu przysposobienia dziecka przyczyniłaby się do bardziej świadomego podjęcia roli rodzica. Był to czas, gdy badane matki skupiały się na kompensacji deficytów przysposobionych dzieci. Nadając priorytetowy status wartościom związanym z macierzyństwem, degradowały wartości związane z własnym samorozwojem. Obecnie, z perspektywy czasu, jak i doświadczeń związanych z pełnieniem roli rodzica, uczestniczki badań bardziej świadomie konstruują indywidualne hierarchie wartości, dążąc do równowagi w tych dwóch aspektach. Zdają sobie bowiem sprawę z faktu, iż świat wartości ich dzieci nie jest tylko konstruowany poprzez oddziaływania rodzicielskie, ale również poprzez naśladownictwo, czerpanie wzorców od najbliższych, a tym samym najważniejszych osób dla ich dzieci – od nich samych. Postulat ten, dotyczący włączenia w proces przygotowawczy do adopcji refleksji nad aksjologicznym wymiarem macierzyństwa można uznać za praktyczny rezultat wyników badań.

Przeprowadzone eksploracje ujawniły interesujące wątki, które mogą stanowić odrębny przedmiot badań. Wśród nich można wymienić:

---

³⁰ U. Sokal, *Wartości preferowane...*, op. cit., s. 176.

- transmisję międzypokoleniową wartości w rodzinie adopcyjnej,
- nakreślenie wartości, jakich dziecko nie doświadczało w rodzinie biologicznej, a które w procesie wychowania w rodzinie adopcyjnej stały się dla niego ważne,
- przeprowadzenie badań porównawczych systemu wartości samotnych matek adopcyjnych i rodziców adopcyjnych (małżeństwa).

Bibliografia:

- Berry M., *Risk and Benefits of Open Adoption*, The Future of Children 1993, vol. 3, no. 1.
- Cackowski Z., *Życie ludzkie. Źródło i miara wartości*, Wyd. UMCS, Lublin 2001.
- Farnicka M., Liberska H., *Wizja własnego życia i rytuały rodzinne wskazywane jako życiowe źródła wsparcia*, „Rocznik Lubuski” 2013, t. 39.
- Informacje statystyczne, Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej <http://www.mpips.gov.pl/wsparcie-dla-rodzin-z-dziecmi/adopcja/informacje/informacje-statystyczne> [dostęp: 03-04-2017].
- Kalus A., *Rodzina adopcyjna*, [w:] *Psychologia rodziny*, I. Janicka, H. Liberska (red.) Wyd. PWN, Warszawa 2014.
- Olbrycht K., *Dlaczego boimy się wartości w wychowaniu*, „Edukacja i Dialog” 2000, nr 6.
- Ostrowska U., *Aksjologiczne podstawy wychowania*, [w:] *Pedagogika. Podstawy nauk o wychowaniu*, B. Śliwerski (red.), Wyd. GWP, Gdańsk 2006.
- Pyszka A., *Wartości w życiu człowieka i jego życie rodzinne*, http://www.opoka.org.pl/biblioteka/V/VM/wartosci_rodzina.html [dostęp: 26-03-2017].
- Sarzała D., *Rola rodziny w kształtowaniu i internalizacji systemu wartości prospołecznych* [w:] M. A. Kola, P. Kostyło, H. Solarczyk-Szewc (red.), *Wychowanie jednostki i wspólnoty do wartościowego życia*, t. 1, Wyd. UMK, Toruń 2016.
- Sarzała D., *The importance of the family environment in shaping the value system of children and youth*, [w:] L.V. Kotenko, M.O. Nasimov, A.I. Rasulov, I.G. Doroshina. D. Sarzała (red.), *Purposes, tasks and values of education in modern conditions*, Prague 2015.
- Skrzypniak R., *Wartości w procesie wychowania rodzinnego*, „Roczniki Socjologii Rodziny” 2000, t. XII.
- Sokal U., *Wartości preferowane przez osoby dorosłe pochodzące z rodzin niepełnych i rozwiedzionych*, *Rodzina w czasach szybkich przemian*. „Roczniki Socjologii Rodziny” 2001, t. XIII.
- Świdarska M. M., Herman P., *Trudności w uzyskaniu statusu rodziny adopcyjnej*, „Pedagogika Rodziny” 2011, nr 1(1).
- Włodarczyk E., *Młodzież wobec macierzyństwa i jego kulturowego uwzorowania*, „Auxilium Sociale” 2005, nr 2 (34).